Після уроків хлопці затіяли міньбу. Почалося з того, що Гаркавий гайнув за Дзюнькою, мабуть, хотів по шиї дати, бо Дзюнька тільки те й коїв, що цілий день насміхався з Гаркавого. І спізнився, мовляв, на уроки через те, що ніколи вчасно не приходив, і чорнило розлив на свої книжки для того, щоб іще брудніші стали. Гаркавий не стерпів, замахнувся, а Дзюнька кинувся навтьоки. Проте скоро зупинився і, застромивши руку в кишеню, сказав Гаркавому:

— Давай мінятись!

Той зразу ж забув, навіщо гнався за Дзюнькою, поліз у свою кишеню:

— Давай!

Хлопці з'юрмилися навколо них. Усі ж бо знають, що Гаркавого хлібом не годуй, а тільки дай йому мінятись.

— Всліпу? — запитує весело Дзюнька, і його хитруваті, примружені очі аж прискають лукавими іскринами.

— Всліпу! — згоджується Гаркавий, котрий на півтори голови вищий за свого в'юнкого супротивника, вдвічі неповороткіший і довірливіший.

— А в тебе щось путнє, га? — запитує Дзюнька.

— Питаєш! Тільки дивись, не обдури.

— Чого б це я тебе обдурював? — сміється Дзюнька і майже непомітно підморгує товаришам.

— Бо я тебе знаю, ти такий!..

— Та що тут довго патякати? Давай мінятись! — і виймає, нарешті, з кишені кулак.

Кожен підставляє вільну долоню. За чиєюсь командою рознімають пальці — і на долоню Гаркавого падає ґудзик, а на Дзюньчину — перо.

— О, я так і знав! — обурюється Гаркавий.— Я так і знав, що обдуриш.

— Хе, який! Він думав, що його іржаве перо комусь потрібне. Воно тільки й варте, що отого ґудзика.

— Перо ще нове...— не заспокоюється Гаркавий.

— А хіба ґудзик поганий? Пришиєш собі до сорочки, а то ходиш розхристаний.

— Чорний ґудзик до білої сорочки?

— А що тут дивного? — кепкує Дзюнька, але по ньому й не скажеш, що кепкує. І вже обертається до товаришів: — Ну, хто хоче зі мною всліпу?

Скоро замість пера має десятикопійчану монету, замість монети — гачок, потім — брошку. Затисши в жмені брошку, уже ні з ким не хоче мінятися, хоч усі й просять.

Гаркавому кортить замість ґудзика виміняти щось цікавіше, проте дуже скоро його таки обдурюють — підсовують камінчик од сливи. Гаркавий сердиться, пробує той камінчик підсунути іншим, проте ніхто з ним не хоче мінятись.

— Ха-ха-ха!..— сміється Дзюнька, наче для нього зараз немає більшого щастя, що Гаркавого так ошукали.

— Чого смієшся? — насідає той.— Хочеш заробити?

— А що? — й далі сміється Дзюнька.

— Хочеш заробити? — буряковіє Гаркавий.

— А що? — й не думає втихомиритись Дзюнька.

— Дуже ти веселий!

— Бо веселий!

— Якби не заплакав.

— Ого!

Отак погарикавшись, хлопці розходяться. До бійки ніколи не доходить. Гаркавий разом із усіма йде прямо, а Дзюнька звертає ліворуч, до глиняників. Проте не такий він, щоб зразу й додому поспішати. Його увагу привертає викинутий у рів старий черевик — геть зовсім зношений, тільки язичок та дірки для шнурка й зостались; потім — якийсь черепок, котрий треба носаком копнути, щоб не залежався на одному місці; а трохи далі — задивився на вп'ятого підсвинка, що товче й товче своїм писком жовтого гарбуза.

— Одарко! — кричить раптом до дебелої, плечистої дівчини, що вибиває в своєму дворі подушки качалкою.— А йди-но сюди!

— Що таке? — питає спроквола дівчина, проте до Дзюньки не поспішає.

— Маю сказати щось!

Одарка тільки плечима знизує — та й знову береться вимахувати качалкою.

— Я Степана бачив!..— знову Дзюнька. Дівчина неквапно підходить до воріт.

— Я Степана бачив,— знову повторює Дзюнька.

— Ну? — басом озивається дівчина, міряючи школяра важкуватим поглядом.

— Він мимо школи йшов...

— Ну? Що ж він казав?

— Нічого не казав,— із удавано простодушним виглядом каже Дзюнька.— Ішов собі мимо школи та й годі.

— Ах ти ж брехун! — заміряється качалкою сердита дівчина.

— О, вже й брехун,— спритно відскакує Дзюнька.— Чи я збрехав? Чи я неправду сказав?

— Не потрапляй мені в руки, бо начуватимешся!

— О, вже й начуватимусь! А чого причепилась — що казав та що казав? Коли хочеш знати — дожени й спитай!

Розгнівана Одарка повертається до своїх подушок

— А ти тільки й знаєш, що обзивати! — кричить їй навздогін Дзюнька.— Тобі той Степан тільки й на умі!

Вдає ображеного, проте в душі радіє, що пощастило так розіграти Одарку. Може б, не зачіпав її, але чого ж вона, коли на вулиці зустріне, то завжди щигля дасть. Думає, що коли така дебела вродилась, що коли навіть парубки бояться, то й з Дзюньки може знущатись? Ні, Дзюнька вміє відплатити, постояти за себе. Хе, бач яка! Що казав, питає. А нічого не казав, бо чи йому потрібна? Всі знають, що вона за Степаном побивається, а він і не дивиться в її бік То що б це мав казати? Анічогісінько!

А чи не зайти до Олі Півторакожуха — сьогодні в школі чомусь не було...

— Доброго дня! — по-дорослому вітається, переступаючи поріг, а очі так і скачуть по кутках, все помічаючи: і матір біля печі, і Олю за миттям посуду, і рядно з недолущеними стручками квасолі на тапчані, і свіжовипечений хліб на ослоні.

Мати щось буркнула у відповідь, а Оля тільки зиркнула на нього — та й знову до мисок і полумисків. Дзюнька, проте, не знітився. А тільки переступив із ноги на ногу і збрехав, не червоніючи:

— А мене вчителька прислала, Ганна Остапівна...

Оля цікаво скинула оком, наче запитувала, що там казала Ганна Остапівна, а сама знову ні пари з вуст.

— Наказувала розузнати, чому ти до школи не прийшла,— й далі брехав Дзюнька.

— Не могла, то й не прийшла,— буркнула мати.

— Наказувала розузнати,— вів далі Дзюнька,— чи не захворіла часом...

— Не захворіла,— буркнула мати.

— І яка причина...

— Роботи і в хаті, і на городі багато, мусить помагати.

— Воно так,— згодився Дзюнька,— але ж і до школи треба ходити.

Мати витріщилась так, наче вперше його, Дзюньку, бачила. А тоді вже:

— Чи не в батька свого такий розумний вдався?

Оля все мовчала, не сміючи й глянути на нього. Ну й живеться тут бідній дівчині, зітхнув подумки Дзюнька. Того не можна, сього не можна, туди не йди, сюди не йди, роби те, роби се! Це якщо він їй не поможе, то, мабуть, ніхто й не поможе.

— І в батька, і в матір,— спокійно відповів Дзюнька. І вже до Олі: — То хочу тобі показати домашні завдання.

Оля хутенько прибрала на столі, витерла руки.

— Оце з граматики,— вів навмисно дуже голосно Дзюнька, щоб і мати чула,— а це з арифметики.

Оля записувала, а на Дзюньку дивилася так, ніби благала мовчки, щоб говорив тихіше. Проте хлопець вдавав, що й не розуміє нічого.

— Завтра на пришкільних ділянках працюватимем,— сказав правду.

— На яких це ділянках? — поспитала мати, обертаючись від печі.

— На пришкільних...

— Ти бач!.. Не піде вона завтра в школу, бо коли це ми поробимо все на своєму городі?

"І хто мене тягнув за язик про ті ділянки говорити!" — дорікнув собі Дзюнька. А вголос:

— Нехай приходить, бо правління колгоспу завтра даватиме премії тим, хто влітку на полі працював. І вашій Олі дадуть...

Ну, про завтрашній день він знову збрехав, а премії скоро таки й справді даватимуть, про це Ганна Остапівна казала недавно.

— Ну, добре, може, й прийде,— вже не так сердито обізвалась Півторакожушиха.

Оля вдячно усміхнулась Дзюньці, а він навіть і підморгнув їй: мовляв, знай наших! Я, мовляв, такий, що кого хочеш можу задобрити й власкавити, кого хочеш можу кругом пальця обвести! Захотів — Гаркавого перехитрив, захотів — із Одарки покепкував.

Оля повеселішала. Запитала, що там у класі сьогодні коїлось.

— А що? — відповів Дзюнька.— Гаркавий, як завжди, спізнився, а тоді ще й розлив чорнило на книжки.

— Хіба з такого толк буде? — втрутилася Півторакожушиха.— Ото ходить у школу, батькові чоботи рве, а потім одна дорога — до худоби...

"І треба ж було мені за Гаркавого згадувати!" — знову дорікнув собі Дзюнька. А вголос:

— Хіба в Олі своєї голови на плечах нема?

— Голова є, але нехай не чужим розумом живе, а своїм.

— То чого ви їй свій розум у голову вбиваєте?

— Ти бач його! — скрикнула Півторакожушиха і схопилася за рогач: — Ану, геть із моєї хати!

— Не піду! — сердито буркнув Дзюнька.— Я не до вас прийшов.

— А ну, забирайся!

І замахнулась. Проте Дзюнька спритно схопив обома руками коцюбилно. Півторакожушиха до себе смикав, а він — до себе. Вона туди, а він сюди. Оля побіліла з переляку, звелась біля столу — й ні слова.

— Пусти!

— Не пущу!

— Ти чого прийшов чужу дитину а розуму зводити?

— То ви зводите.

— Пусти коцюбу, не твоя.

— А ви чого за неї вхопилися? Думаєте, що в своїй хаті, то вже й розмахувати нею можна?

Оля мовчки спостерігала за ними, а сама все дужче полотніла. Дзюнька подумав, що тепер їй неодмінно перепадуть духопелики од матері, і вирішив якомога швидше тікати. Підступив до дверей, а тоді вже пустився коцюби й чкурнув надвір.

— Хіба тепер діти? — кричала Півторакожушиха.— І чого їх тільки вчать!

"Це добре, що не було Півторакожуха,— подумав Дзюнька.— А то з двома мені не впоратись. Але... сам Півторакожуха не такий уже кепський дядько. Він би пе став хапатись ні за коцюбу, ні за рогачі, дядько спокійний, із ним можна умовитись. Ех!.."

Стало на душі кисло, наче дичок об'ївся. І треба ж було з тією Півторакожушихою заводитись! Тепер вона йому дороги не дасть, а Олі дістанеться — це вже неодмінно. Але Дзюнька завтра все розповість Ганні Остапівні, там уже вчителі нехай що хочуть, те й роблять, навіть на батьківські збори викликають Півторакожушиху, а коли збори не поможуть, то в сільраду.

Ех-хе-хе-хе!

І раптом зовсім близько — постріл! Дзюнька аж присів із несподіванки. І — собаче скімління. Та це ж, мабуть, отой Гунька знову неприв'язаних собак стріляє. І хто дав йому таке право? Якщо собака не на ланцюгу, якщо бігає — то вже й стріляти треба?

Дзюнька, цікавий та сердитий, пішов на той постріл. Зненацька з-за тину вискочило чиєсь руде щеня, і зразу ж — ще один постріл. Ну так, ніби в Дзюньку цілилися! Знову присів, перелякано обмацуючи свої руки, ноги. Тут побачив Гуньку що вийшов із завулка,— зразу ж заголосив:

— Ой-ой-ой-ой!

І тримався обома руками за ліву ногу. Гунька підійшов ближче, недовірливо глянув на хлопця.

— Чого кричиш? — спитав похмуро.

Дзюнька, побачивши над собою побите віспою обличчя, синюваті безкровні вуста, ще голосніше заойкав.

— Так я ж не в цей бік стріляв!..

Дзюнька спробував підвестись — і вдав, що не може. Тут надійшло кілька жінок і, нічого не тямлячи, нахилились над хлопцем.

— Ой-ой-ой! — голосив він, нагинаючись до землі й ховаючи свої очі.

Ну, тут жінки й затіяли:

— Хлопця скалічив!

— Як же воно, кривоноге, на світі житиме?

— Де це видано, щоб цілять в собак, а людей калічити?

— Господи, як же його рятувати?

— Добре, що не в голову, а могло б і в голову!

Гунька пробував виправдовуватись, але ніхто й слухати не став. Бо нащо його слухати ? Всі люди як люди, той має в колгоспі якусь роботу, той біля ставу, той на кар'єрі, а це хіба робота — собак стріляти? Встид і страм таким людям! Узяв рушницю й за собаками гасає! Встид і страм!

— Та я не в той бік стріляв!

— О, бачили такого? Стріляв у один бік, а полетіло в другий. Хіба можна такому рушницю давати? Він і худобу повбиває, не тільки гусей та курей.

— Ой-ой-ой! — не вгавав Дзюнька, тримаючись за ногу та не підводячи погляду.

Вони знову почали сваритись між собою, а тим часом Дзюнька, виждавши слушну мить, чкурнув через дірку в тині на чужий город, так що вони й не помітили. Проповз трохи між соняшниками, а потім приліг і почав прислухатись.

— Де ж воно поділося? — поспитала раптом котрась жінка.

— Ай справді?

— Мабуть, на небо полетіло ваше підстрелене,— сердито буркнув Гунька та й почвалав провулком, вигупуючи чоботиськами.

А жінки йому навздогін:

— О, чули? Він знову за своє!

— Стріляє туди, а летить сюди.

Дзюнька засміявся тихцем. Гарно ж він обдурив усіх. Давно треба провчити цього мисливця, а то скоро в селі жодного собаки не зостанеться. І хто йому таке право дав?

Але пора й додому квапитись, бо може влетіти і від батька і від матері. Уроки давно закінчились, йому ще йти і йти до своєї хати, а на дорозі хіба ж такі пригоди ще можуть трапитись? До вечора чи й добереться...